

ОТЗЫВ

зарубежного научного консультанта на диссертационную работу докторанта Мусаевой Г.К. на тему: «Повышение продуктивного долголетия голштинских коров в Северо-Казахстанской области», представленной на соискание ученой степени доктора философии (PhD) по специальности 6D080200-Технология производства продуктов животноводства.

Проблемы обеспечения населения животноводческой продукцией, как полноценного источника питания является важнейшей задачей любой страны. В этой связи, возросло значение селекционной работы по качественному улучшению пород и получению высокопродуктивных животных за счет использования генофонда высокопродуктивных пород.

Одним из условий успешного развития молочного скотоводства в мире и Республике Казахстан было и остается до настоящего времени качественное совершенствование существующих пород на основе гибкого реагирования селекционных программ на меняющиеся условия рынка, что в значительной мере определяет необходимый уровень рентабельности производства молока. Главную роль в этом процессе играет оптимизация общей системы племенной работы на различных уровнях управления молочным скотоводством и разработка наиболее объективных критериев оценки селекционной значимости животного.

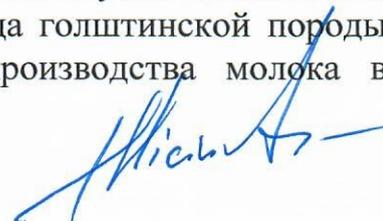
Накопленный опыт скандинавских ученых показал, что отбор племенных животных на основе NTM (NozdicTotalMetric) позволяет успешно сочетать селекцию на высокую молочную продуктивность с улучшением воспроизводительных качеств, повышением устойчивости к заболеваниям, особенно, маститу, продлением срока продуктивного использования.

В высокоразвитых странах по производству молока при разработке селекционных программ общей тенденцией является увеличение количество показателей, включаемых в совокупный индекс племенной ценности молочного скота, при этом в последнее время основной акцент делается на здоровье животных, воспроизводительные качества, период продуктивного долголетия и крепкой конституции.

В условиях интенсивной технологии, внедрении инновационных и информационных технологий в молочном скотоводстве необходимо разведение высокопродуктивных пород скота, характеризующихся продуктивным долголетием.

В молочном скотоводстве развитых стран мира ведущее место занимает черно-пёстрая голштинская порода. Животные этой специализированной молочной породы отличаются желательным типом телосложения и высокой молочной продуктивностью. В благоприятных условиях микроклимата, при беспривязной системе содержания и сбалансированного кормления удои голштинских коров в племенных стадах достигают 8000-10000 кг, массовая доля жира в молоке составляет в среднем 3,5-3,6%.

Поставленная цель и задачи исследования диссертанта научно обоснованы, определены пути эффективного использования генофонда голштинской породы путем чистопородного разведения для увеличения производства молока в Северном регионе страны.

Диссертационный труд содержит новые научно обоснованные результаты исследований. В нем удачно сочетаются теоретическая и практическая ценность полученных результатов. Весь экспериментальный материал в необходимых случаях обработан методом вариационной статистики с определением критерия достоверности, логически осмыслен, последовательно изложен и аргументирован. При выполнении диссертационной работы докторант проявил целеустремленность, настойчивость, профессиональную подготовленность.

По результатам работы впервые проведена комплексная оценка племенных продуктивных качеств различных линий голштинской породы в Костанайской области, с учетом зоотехнических, природных и экономических факторов, даны рекомендации для организации научно-обоснованной селекционной работы и увеличения сроков продуктивного использования молочных коров в Северном регионе Республики Казахстан. Полученные новые научные результаты, выводы и заключения, несомненно, пополняют зоотехническую науку экспериментальными данными по ведению молочного скотоводства в условиях молочного комплекса фермерских, крестьянских и других хозяйствования.

Результаты исследования внедрены в работу ТОО «Бек+» Федоровского района Костанайской области. Также имеются акт внедрения в учебный производственный процесс с заверенными подписями руководителя данного структурного подразделения.

По материалам диссертации автором опубликовано 16 научных работ, в том числе 3 в цитируемых изданиях, входящих в базах Scopus. Основной материал доложен и обсужден на международных научно-практических конференциях и журналах рекомендованных Комитетом по контролю в сфере образования и науки МОН РК.

Диссертация является завершенным научно-исследовательским трудом, выполненным автором самостоятельно на достаточно высоком научном методическом уровне и отвечает требованиям Комитета по контролю в сфере образования и науки к докторским диссертациям. Результаты работы достоверны, обладают новизной, а ее автор Мусаева Г.К. заслуживает присуждения ученой степени доктора философии (PhD) по специальности 6D080200-Технологии производства продуктов животноводства.

Зарубежный научный консультант
доктор философии PhD, профессор

Ян Мичинский

KIEROWNIK KATEDRY
prof. dr hab. Jan Miciński

UNIVERSYTET WARMIŃSKO-MAZURSKI
w Olsztynie
WYDZIAŁ BIOINŻYNIERII ZWIERZĄT
Katedra Hodowli Owiec i Kóz
10-719 Olsztyn, ul. Oczapowskiego 5
tel. 89 523 38 06, tel./fax 89 524 51 05

6D080200 – Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін ұсынылған «Солтүстік Қазақстан аймағында голштин сиырларының өнімділік ұзақтығын арттыру» тақырыбына докторант Г.К.Мусаеваның диссертациялық жұмысына шетелдік ғылыми кеңесшінің

ПІКІРІ

Халықты мал шаруашылығы өнімімен толыққанды тамақтандыру көзі ретінде қамтамасыз ету мәселесі кез келген елдің маңызды міндетті болып табылады. Осыған байланысты, жоғары өнімді тұқымдардың тектік қорын пайдалану есебінен жыныстарды сапалы жақсарту мен жоғары өнімді жануарларды алу бойынша селекциялық жұмыстың мәні артты.

Әлемдегі және Қазақстан Республикасындағы сүт мал шаруашылығын табысты дамыту шарттарының бірі селекциялық бағдарламалардың нарықтың өзгеріп жатқан жағдайларына икемді түрде жауап қайтару негізінде қазіргі тұқымдарды сапалы жетілдіру болды және осы уақытқа дейін болып қалуда, бұл айтарлықтай дәрежеде сүт өндірісінің қажетті табыстылық деңгейін анықтайды. Басты рөлді бұл процесте сүт мал шаруашылығын басқарудың әртүрлі деңгейлерінде асыл тұқымды мал жұмысының жалпы жүйесін оңтайландыру және малдың селекциялық маңыздылығын бағалаудың ең объективті өлшемшарттарын әзірлеу атқарады.

Скандинавиялық ғалымдардың жинақталған тәжірибесі NTM (NozdicTotalMetric) негізінде асыл тұқымды малдарды іріктеу молайту сапаларын жақсарту, ауруларға, әсіресе, маститке тұрақтылығын арттыру, өнімділік пайдалану мерзімін ұзарту арқылы жоғары сүт өнімділігіне селекцияны сәтті үйлестіруге мүмкіндік туғызатынын көрсетті.

Сүт өндірісі бойынша жоғары дамыған елдерде жалпы тенденцияның селекциялық бағдарламаларды әзірлеу кезінде сүт малының асыл тұқымды құндылығының жиынтық индексіне қосылатын көрсеткіштер санын көбейту болып табылады, бұл ретте соңғы уақытта негізгі екпін малдың денсаулығына, молайту сапасына, өнімділік ұзақтықтың кезеңіне және күшті дене құрылысына жасалады.

Сүт мал шаруашылығындағы қарқынды технология, инновациялық және ақпараттық технологияларды енгізу жағдайларында өнімділік ұзақтықпен сипатталатын малдың жоғары өнімді тұқымдарын өсіру қажет.

Әлемнің дамыған елдерінің сүт мал шаруашылығында жетекші орынды қара шұбар голштин тұқымы алып отыр. Осы арналған сүт тұқымды малдар дене бітімінің қалаулы типімен және жоғары сүт өнімділігімен ерекшеленеді. Микроклиматтың қолайлы жағдайларында, малды байламай ұстау жүйесі мен үйлестірілген азықтандыру кезінде асыл тұқымды табындардағы голштин сиырларының сауым сүттері 8000-10000 кг-ға жетеді, сүттегі майдың массалық үлесі орташа шамамен 3,5-3,6%-ды құрайды.

Диссертанттың қойған мақсаты мен зерттеу міндеттері ғылыми тұрғыдан негізделген, елдің Солтүстік аймағында сүттің өндірісін көбейту үшін асыл тұқымды малдарды өсіру арқылы голштин тұқымының тектік қорын тиімді пайдалану жолдары анықталған.

Диссертациялық еңбек зерттеудің жаңа ғылыми негізделген нәтижелерін қамтиды. Онда алынған нәтижелердің теориялық пен тәжірибелік құндылығы сәтті үйлеседі. Бүкіл эксперименттік материал қажетті жағдайларда сенімділік өлшемшартын анықтаумен вариациялық статистика әдісімен өңделген, логикалы түрде ұғынылған, жүйелі түрде баяндалған және дәйектелген. Диссертациялық жұмысты орындау кезінде докторант мақсатталпынымын, табандылығын, кәсіби дайындығын көрсетті.

Жұмыстың нәтижелері бойынша алғаш рет, зоотехникалық, табиғи және экономикалық факторларды есепке ала отырып, Қостанай облысында голштин тұқымының әртүрлі бағыттарының асыл тұқымды және өнімді сапаларын кешендік бағалау жүргізілді, Қазақстан Республикасының Солтүстік аймағындағы сүт сиырларын өнімді пайдалану мерзімдерін арттыру бойынша ғылыми-негізделген селекциялық жұмысты ұйымдастыру үшін ұсынымдар берілді. Алынған жаңа ғылыми нәтижелер, тұжырымдар мен қорытындылар зоотехникалық ғылымды сүт кешені, шаруашылық жүргізудің фермерлік, диқандық және басқа нысандары жағдайларында сүт мал шаруашылығын жүргізу бойынша эксперименттік деректермен шүбәсіз толтырады.

Зерттеу нәтижелері Қостанай облысы Федоров ауданының «Бек+» ЖШС жұмысына енгізілді. Сонымен қатар, осы құрылымдық бөлімше басшысының куәландырылған қолы қойылған оқу және өндірістік процеске енгізу актісі бар.

Диссертацияның материалдары бойынша 16 ғылыми жұмыс, соның ішінде 3-уі Scopus базаларына кіретін дәйексіз алынатын баспаларда жарияланған. Негізгі материалы халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда және ҚР БҒМ Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған журналдарда баяндалған және талқыланған.

Диссертация автормен жеткілікті жоғары ғылыми-әдістемелік деңгейде өз бетімен орындалған аяқталған ғылыми-зерттеу еңбегі болып табылады және докторлық диссертацияларға Білім және ғылым саласындағы бақылау комитетінің талаптарына жауап береді. Жұмыстың нәтижелері сенімді және жаңалыққа ие, ал оның авторы Г.К.Мусаева 6D080200 – Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға лайықты.

Шеелдік ғылыми кеңесші,
PhD философия докторы, профессор

/қолы/

Ян Мичинский

